

נעורים בחברה החרדית

המכון
החרדי
למחקר
מדיניות

ניצה (קלינר) קסיר

מנהלי מחלקות נוער, רשויות מקומיות
ירושלים

נעורים (תיאוריית השלבים של אריקסון)

- שלב מעבר מילדות לבגרות (לרוב גיל 12 עד 18)
- שלב הנעורים מנותח בגישות מתחומים שונים - פסיכולוגיות, סוציולוגיות ואנתרופולוגיות

- גיל ההתבגרות הוא השלב המשמעותי ביותר בו מתגבשת הזהות של הנער
- תקופה של מורטוריום, פסק זמן עבור המתבגר לבחון זהויות שונות ותפקידים שונים, מרחב לגיבוש זהות אישית, מקצועית, חברתית ועוד
- גיבוש הזהות [לפי אריקסון, קונפליקט בין תפקודים שונים של האגו]
- שאיפה לעצמאות – שחרור מההורים ואף מרידה; תחושת אחידות בזהות של המתבגר עצמו
- הדמויות המשמעותיות – קבוצת השווים; כולל האופן שבו אחרים רואים אותך
- התאמה בין התפיסה האישית לגבי אישיותו לבין התפיסה החברתית אותה
- חוויות שליליות גם הן חלק מגיבוש הזהות
- אי הצלחה בגיבוש זהות עלול ליצור בלבול תפקידים, ספק עצמי ואף גיבוש זהות שלילית
- פתרון מוצלח של השלב – נאמנות של האדם לעצמו, לזולת, לעקרונות ולרעיונות

(מתיאוריית השלבים של אריקסון)

לגישת הפסיכואנליטיקאים
הקלאסיים, הקונפליקטים
המרכזיים בשלב זה
מתרחשים בין האגו לאיד

הפסיפס הישראלי

- החברה הישראלית מורכבת מאוכלוסיות השונות מאוד זו מזו – במאפיינים, בתרבות, בהשקפות ובאורחות החיים
- האוכלוסיות השונות נוטות להתגורר ולהתנהל במרחבים נפרדים

- מהלך הנעורים נראה אחרת בחברות שונות
- התפיסה בכל חברה לגבי תקופת הנעורים היא שונה
- החינוך והמהלך הרצוי של גיל הנעורים מעוצבים בהתאם לערכי החברה

הבנה של תקופת הנעורים בחברה החרדית, מחייבת בחינה של המאפיינים של חברה זו, תוך התבוננות באספקטים פסיכולוגיים, סוציולוגיים ואנתרופולוגיים

החברה החרדית

**"כשם שאין פרצופותיהן
דומין זה לזה כך אין
דעתן שוין זה לזה"**
(מדרש במדבר רבה, כ"א, ב')

החברה החרדית אינה עשויה מקשה אחת

• חסידים

- הקהילה החסידית סובבת סביב האדמו"ר
- מפלגת 'אגודת ישראל'

• ליטאים

- הקהילה הליטאית סובבת סביב הישיבה וגדולי התורה הליטאיים
- מפלגת 'דגל התורה'

• מזרחיים

- בני עדות המזרח שאימצו את אורחות חייהם של החרדים (ובפרט של הליטאים)
- מפלגת 'ש"ס'

- בנוסף: בעלי תשובה, 'חוצניקים' ועוד

הזרמים, ובפרט החסידי, מורכבים

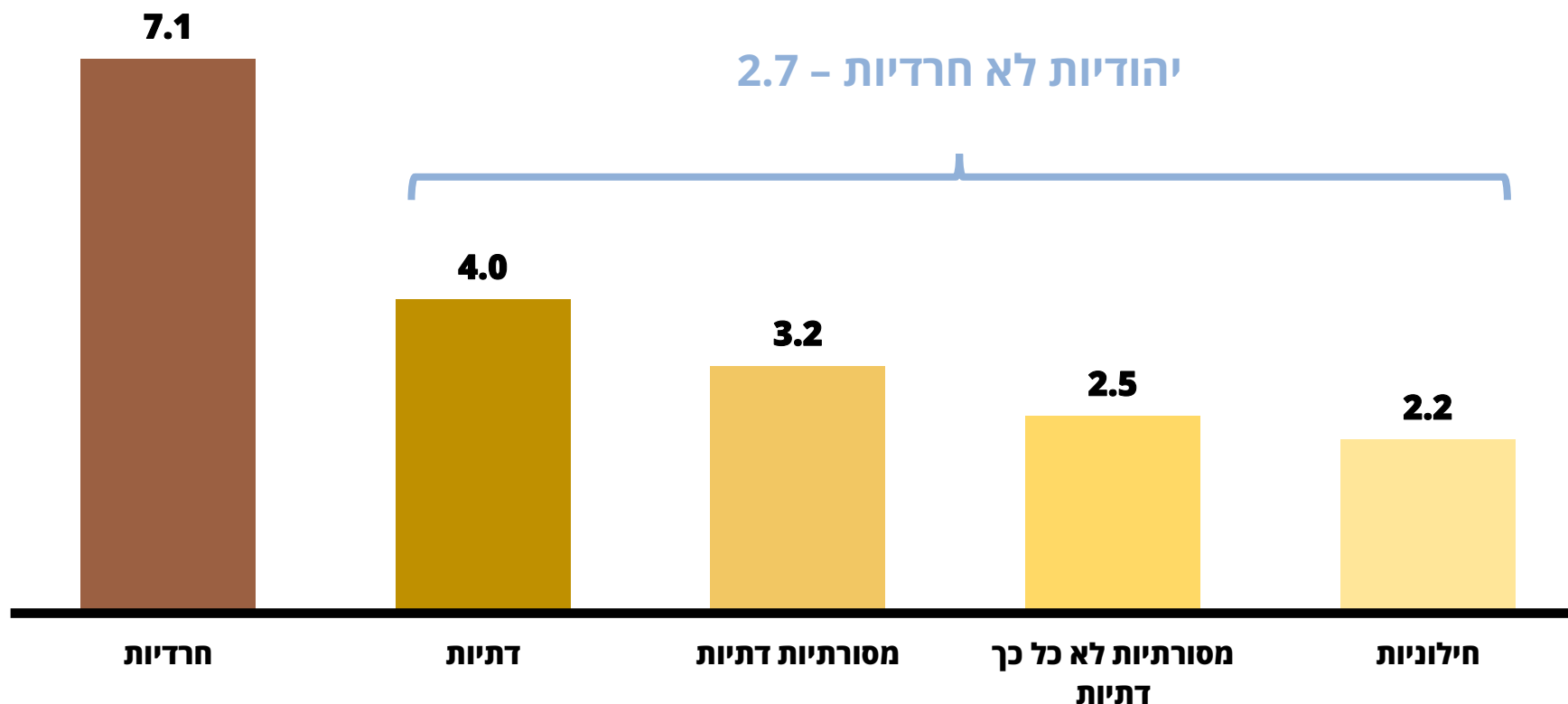
מתתי זרמים שונים ומגוונים

- זהות קהילתית נפרדת לקבוצות שונות
- נבדלים בהנהגה, בתפיסה, בתרבות ובלבוש
- מוסדות שונים לכל קבוצה (מוסדות חינוך, בתי כנסת)
- לעיתים קיימים מתחים בין הקבוצות

דמוגרפיה

פריון ילודה

מספר ילדים ממוצע לאשה יהודית, 2017-2015

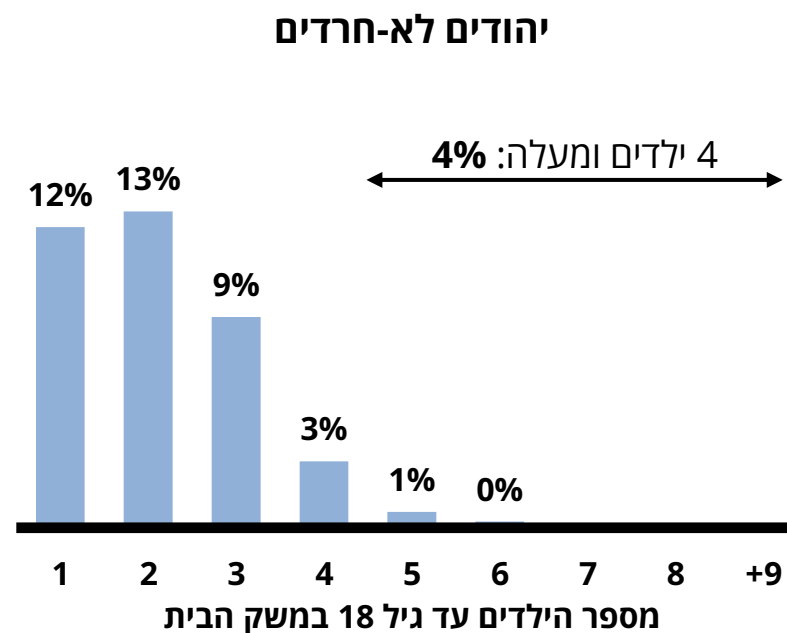
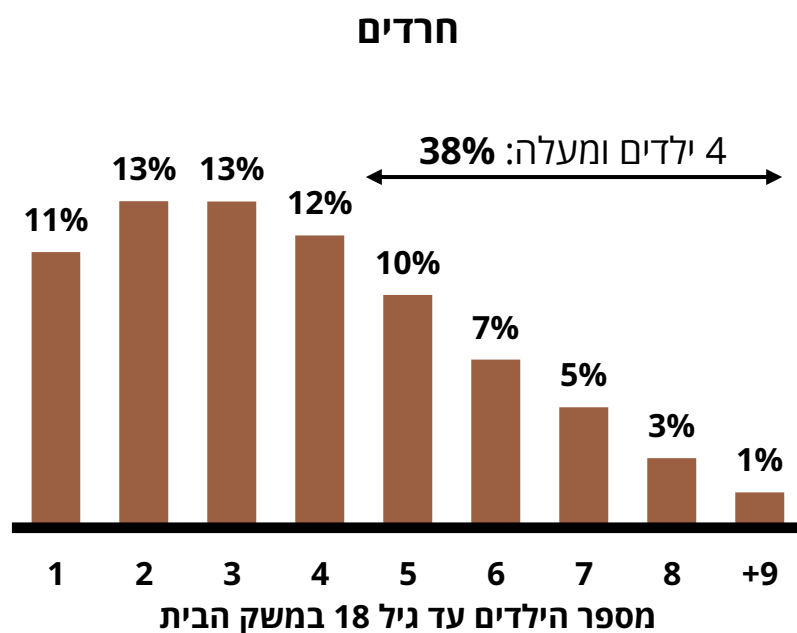
"כל המוסיף נפש
אחת מישראל, כאילו
בנה עולם"

(משנה תורה, הלכות אישות, ט"ו, ט"ז)

מקור: עיבודים לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

הרכב משק הבית

התפלגות מספר הילדים בקרב משקי בית, לפי קבוצת אוכלוסייה, אחוזים

ברוב משקי הבית החרדים מתגוררים ילדים, ובמספרים גדולים משק בית חרדי מונה 5.2 נפשות בהשוואה ל-3.1 נפשות בממוצע

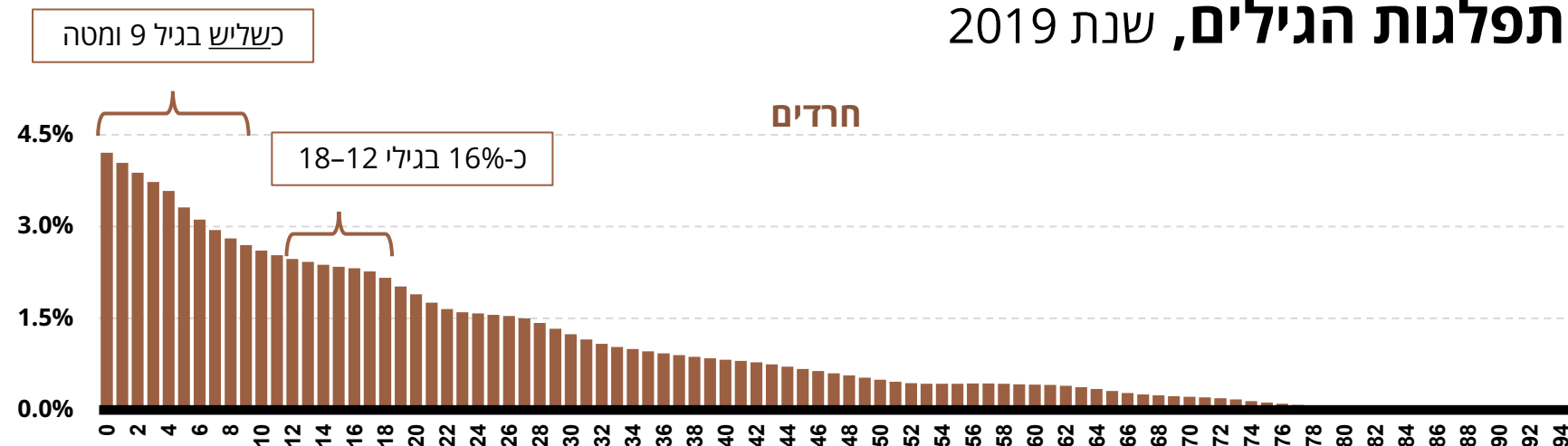
- ב-76% ממשקי הבית החרדים מתגוררים ילדים (38% בקרב יהודים לא-חרדים)
- ב-38% ממשקי הבית החרדים מתגוררים ילדים עד גיל שנתיים (9% בקרב יהודים לא-חרדים)

לעיתים קרובות הבנות הבוגרות נושאות גם הן בנטל הגידול של הילדים הקטנים ובמשימות הבית

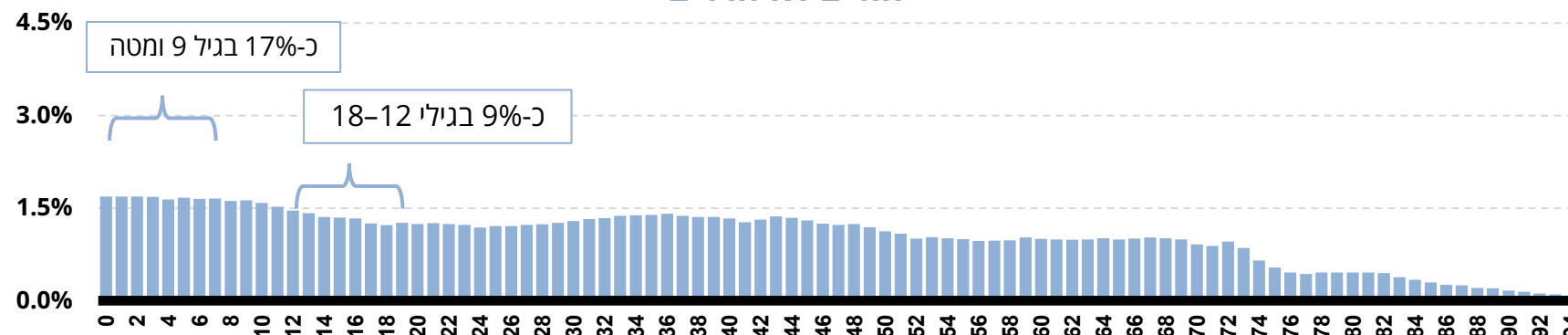
מקור: עיבודים לסקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017. חרדים – לפי הגדרה עצמית.

התפלגות הגילים

התפלגות הגילים, שנת 2019

יהודים לא-חרדים*

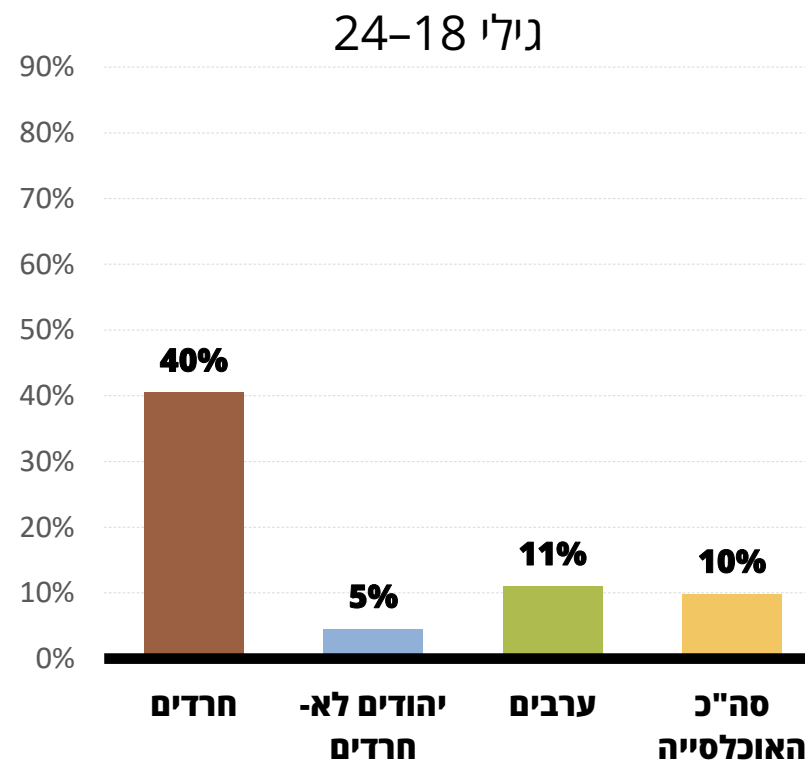
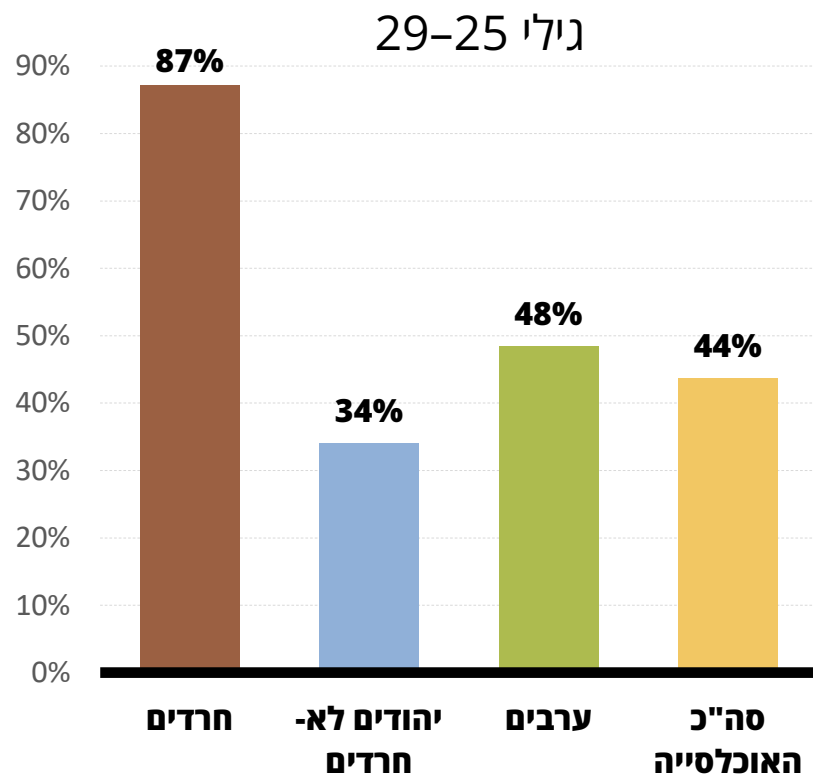

מקור: עיבודים לנתוני תחזיות האוכלוסייה 2015-2065, חלופה בינונית, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. * כולל אחרים.

נישואין בגיל צעיר

כבר בגיל סיום התיכון
מתכוננים הצעירים
החרדים לשידוכים
ולהקמת משפחה
בגיל צעיר

שיעור הנשואים, 2017

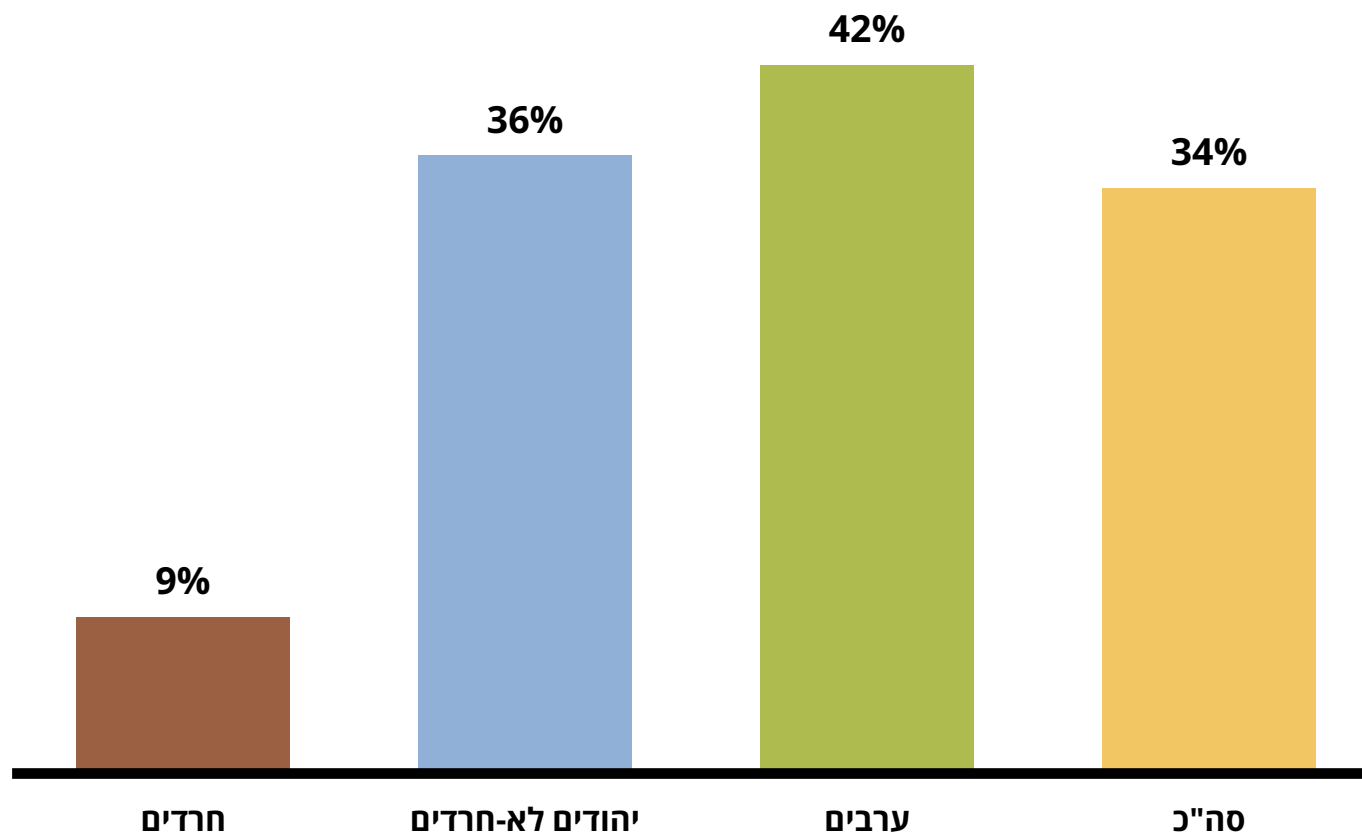

מקור: עיבודים לסקר כוח אדם, 2017, הלמ"ס. חרדים – לפי הגדרה עצמית.

נישואין ומגורים עם ההורים

התארכות גיל הנעורים היא תופעה שפוסחת על החברה החרדית

שיעור הצעירים הגרים בבית הוריהם

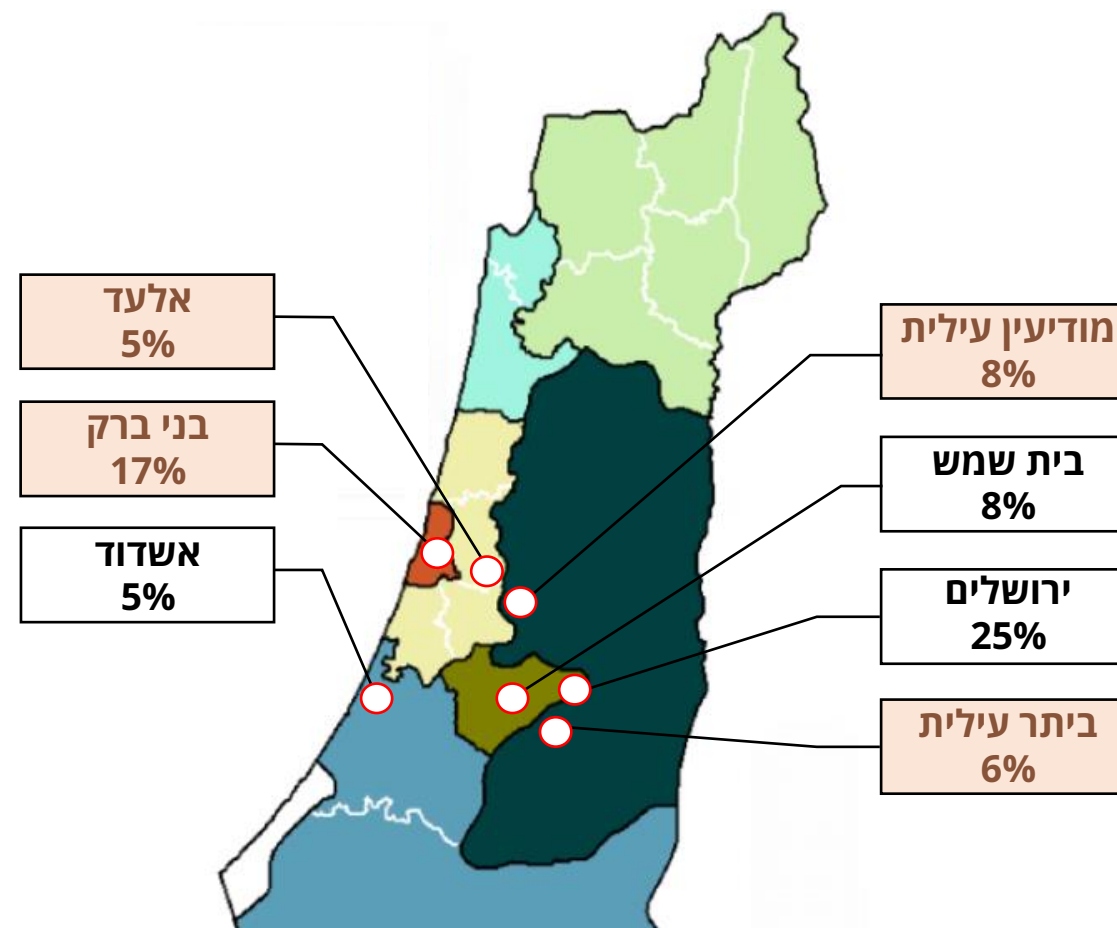
מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות החיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
נתונים: סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017. חרדים – לפי הגדרה עצמית.

התבדלות בקהילות

פיזור גאוגרפי

- 74% מהחרדים חיים ב-7 ערים בלבד, 4 מתוכן חרדיות (36%)
- הערים החרדיות מאוד צעירות

התפלגות האוכלוסייה החרדית לפי ערים*

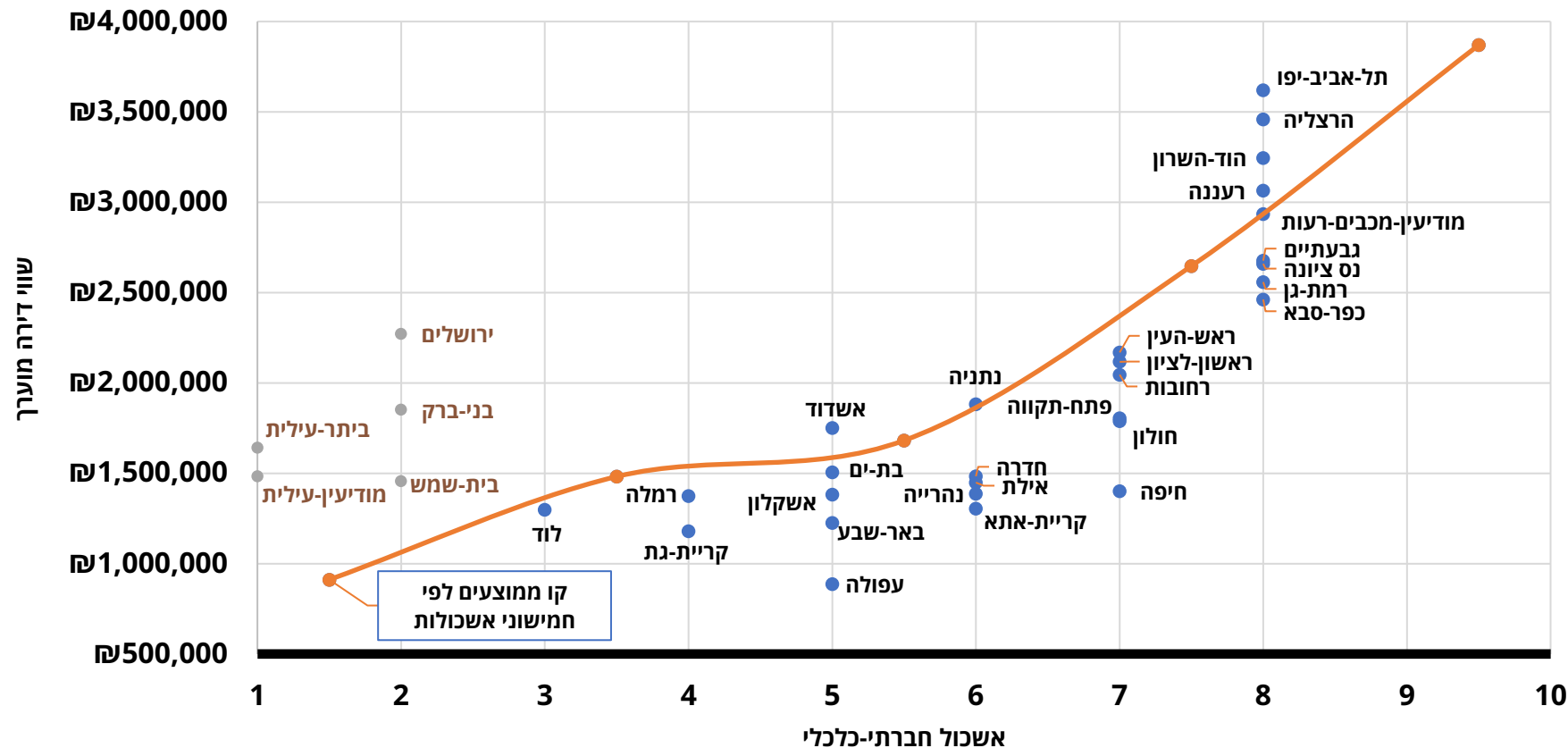
גם בערים המעורבות המגורים לרוב בשכונות נפרדות

- הסתגרות מכוונת, לשמירה על הערכים, התרבות והצביון החרדי
- התבדלות ברוב תחומי החיים
- הקהילות החרדיות סגורות ומספקות לחבריהן שירותים כלכליים-חברתיים ('מודל המועדון')
- רצון עז לשמר את הנוער בקהילה, הרחק מהשפעות מן החוץ

מקור: סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017. *קובץ רשויות מקומיות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017. (ה-26 הנותרים מתגוררים ב: 4% מחוז צפון, 4% מחוז חיפה, 10% מחוזות ת"א-מרכז, 2% מחוז ירושלים-וי"ש, 6% מחוז דרום)

מחיר הקהילתיות

חרדים מוכנים לוותר על איכות חיים חומרית עבור מגורים בקהילה שווי דירה ממוצע ביחס לאשכול חברתי-כלכלי של יישוב המגורים

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות החיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
נתונים: סקר הוצאות משק הבית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018. חמישוני לפי ממוצע ארצי, ערים המונות מעל 50,000 תושבים.

השכלה ותעסוקה

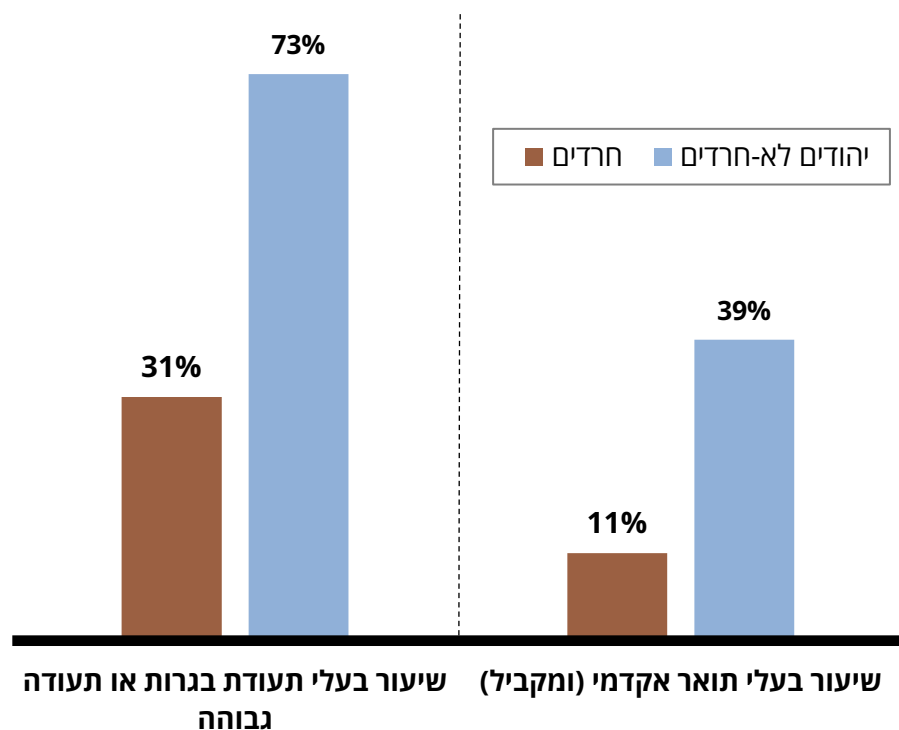
בנים

- לימודים בתלמוד תורה (חיידר) – כיתות א' עד ח'
- לימודי חול ברמה לא אחידה בין המוסדות, לרוב ברמה לא גבוהה
- לימודים בישיבה קטנה – כיתות ט'-י"א
- בישיבה קטנה לא מתקיימים כלל לימודי חול
- מיעוט לומדים בישיבה תיכונית (מקביל לכיתות ט'-י"ב) ולא בישיבה קטנה
- משטור ופיקוח הדוקים
- לימודי המשך בישיבה גבוהה – לאחר הלימודים בישיבה קטנה/תיכונית

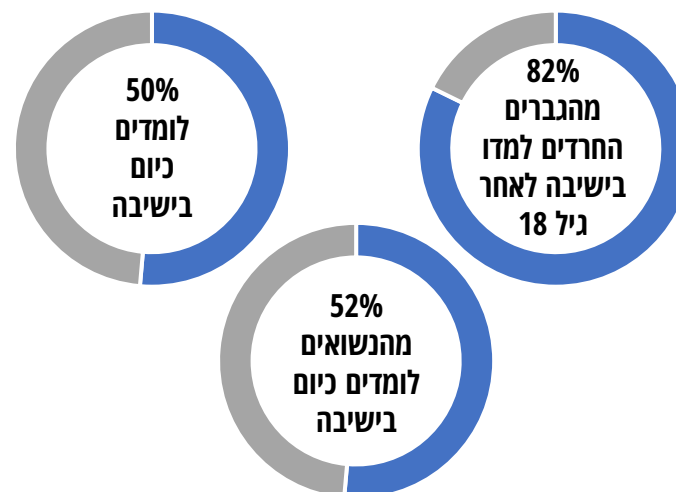
השכלה גברים חרדים

מאפייני ההשכלה – אתוס 'לימוד התורה'

תעודת בגרות ולימודים אקדמיים, גברים

מתחנכים בישיבה/כולל עד גיל מבוגר

"לא ימוש ספר
התורה הזה מפניך
וקגית בו יומם
ולילה..."

(יהושע, א', ח')

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות. **נתונים:** סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017. חרדים – לפי הגדרה עצמית.

בנות

- יסודי – כיתות א'-ח'
- מקביל יחסית למערכת החינוך הממלכתית/ממלכתית דתית
- תיכון – כיתות ט'-י"ב
- כולל לימודי ליבה, אך בהיקף ורמה פחותים בהשוואה לחברה הכללית
- לימודי המשך בסמינר לבנות – כיתות י"ג-י"ד
- סמינר על שם "סמינר למורות", בהמשך – לא רק לימודי הוראה
- קבלה לסמינר טוב משמשת כתעודת איכות בשוק השידוכים

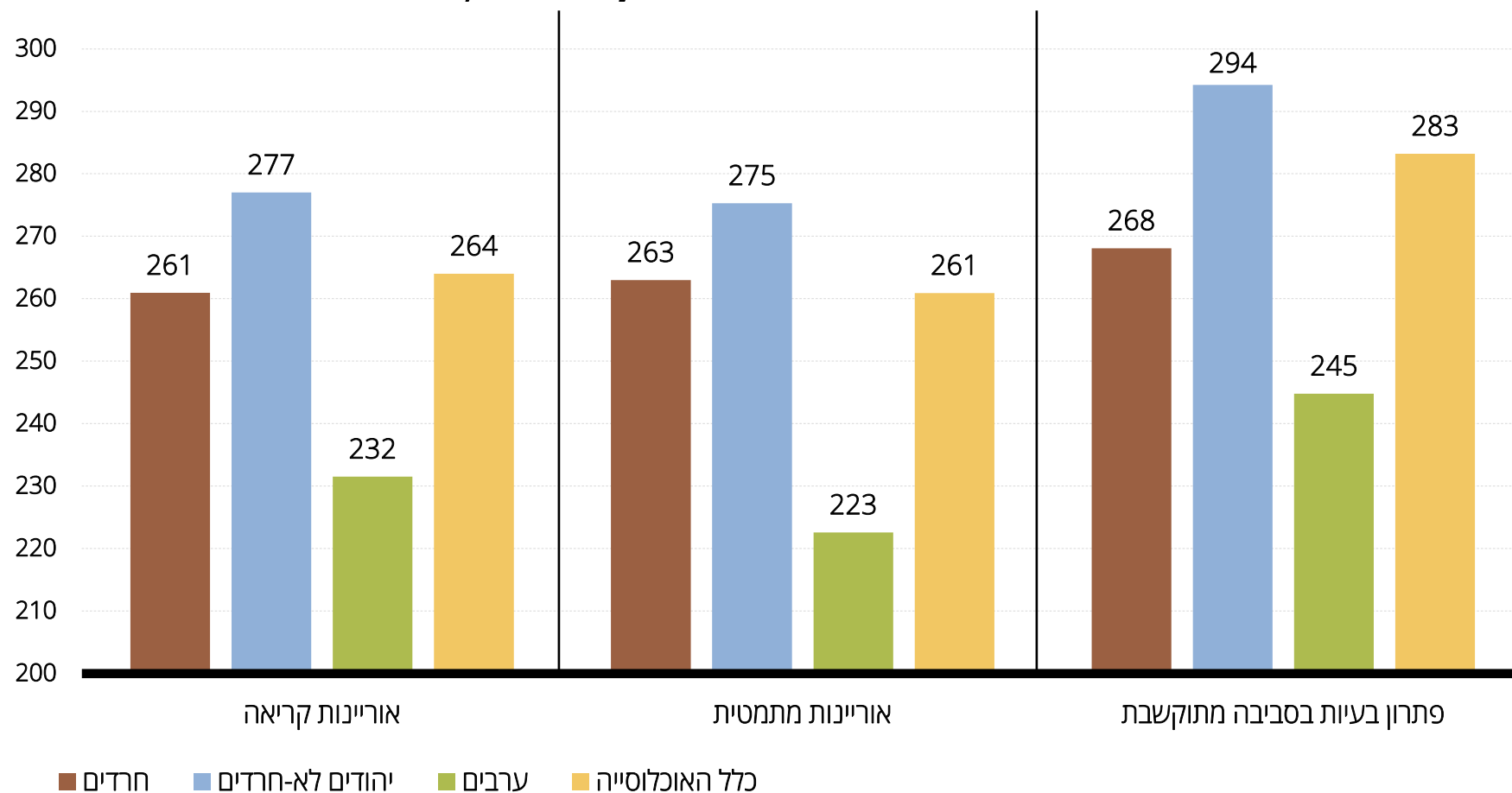
ההכשרה לשוק העבודה מתבצעת בעיקר בסמינרים

- הסתייגות של רבים מלימודים אקדמיים
- תפקידו המרכזי של הסמינר – גוף מחנך
- נוסף לכך הוא גם גוף המכשיר לשוק העבודה
- דגש על הכשרה **לתחום ההוראה**
 - מאפשר תעסוקה בהפרדה מגזרית ומגזרית, ושעות עבודה המותאמות לטיפול בבית
 - יישום החשיבות שהוענקה בחברה לחינוך הילדים
- במהלך השנים האחרונות נפתחו מסלולים נוספים

הסמינר למורות הוא
חלק מהביוגרפיה
החינוכית-תעסוקתית
של האישה החרדית

מיומנויות יסוד

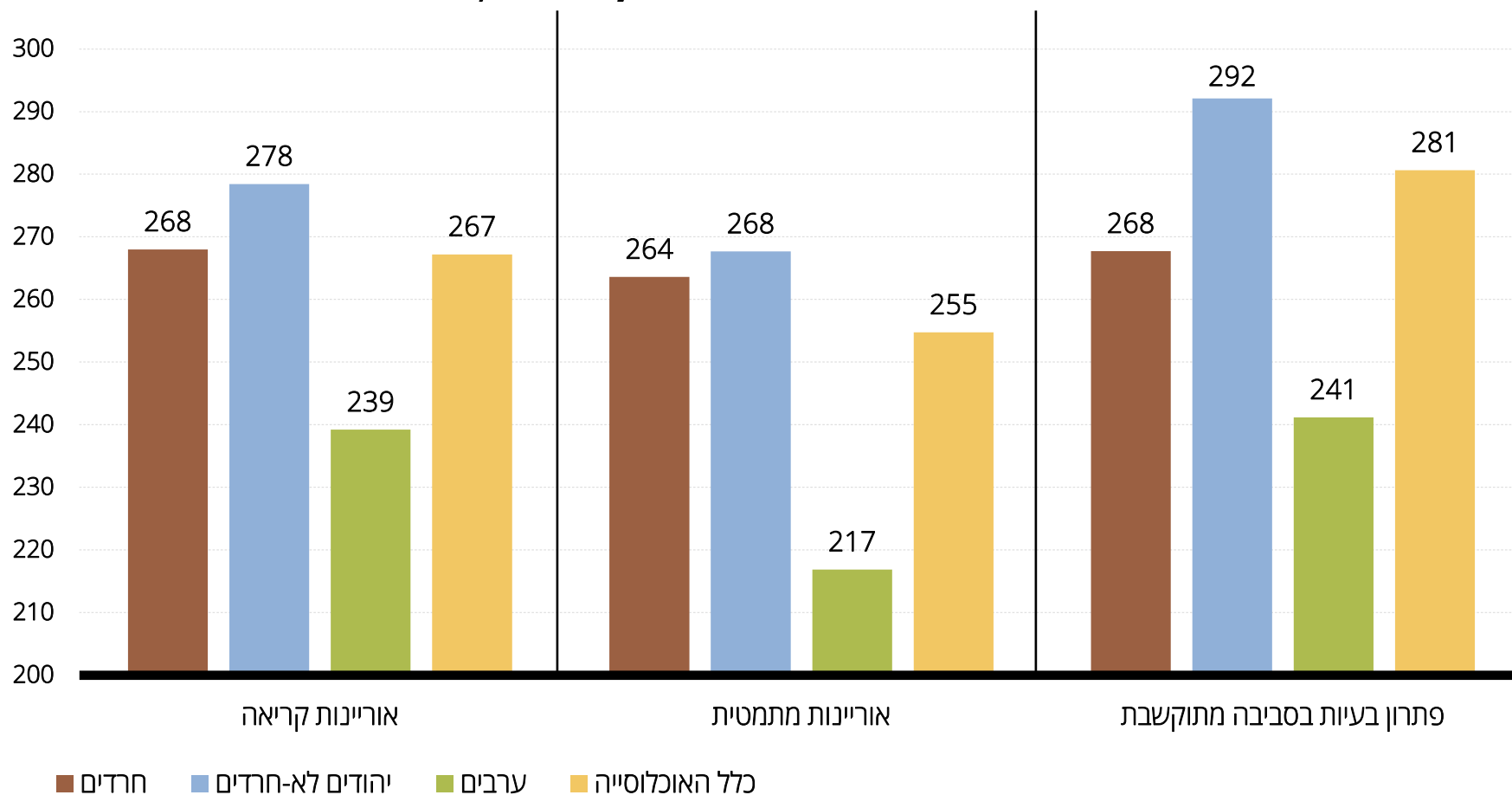
מיומנויות יסוד של האוכלוסייה הבוגרת, גברים, גילי 16-34

מקור: עיבודים לסקר מיומנויות (PIAAC), הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה וראמ"ה, 2014-2015. זיהוי האוכלוסייה החרדית מבוסס על הגדרה עצמית.

מיומנויות יסוד

מיומנויות יסוד של האוכלוסייה הבוגרת, נשים, גילי 16-34

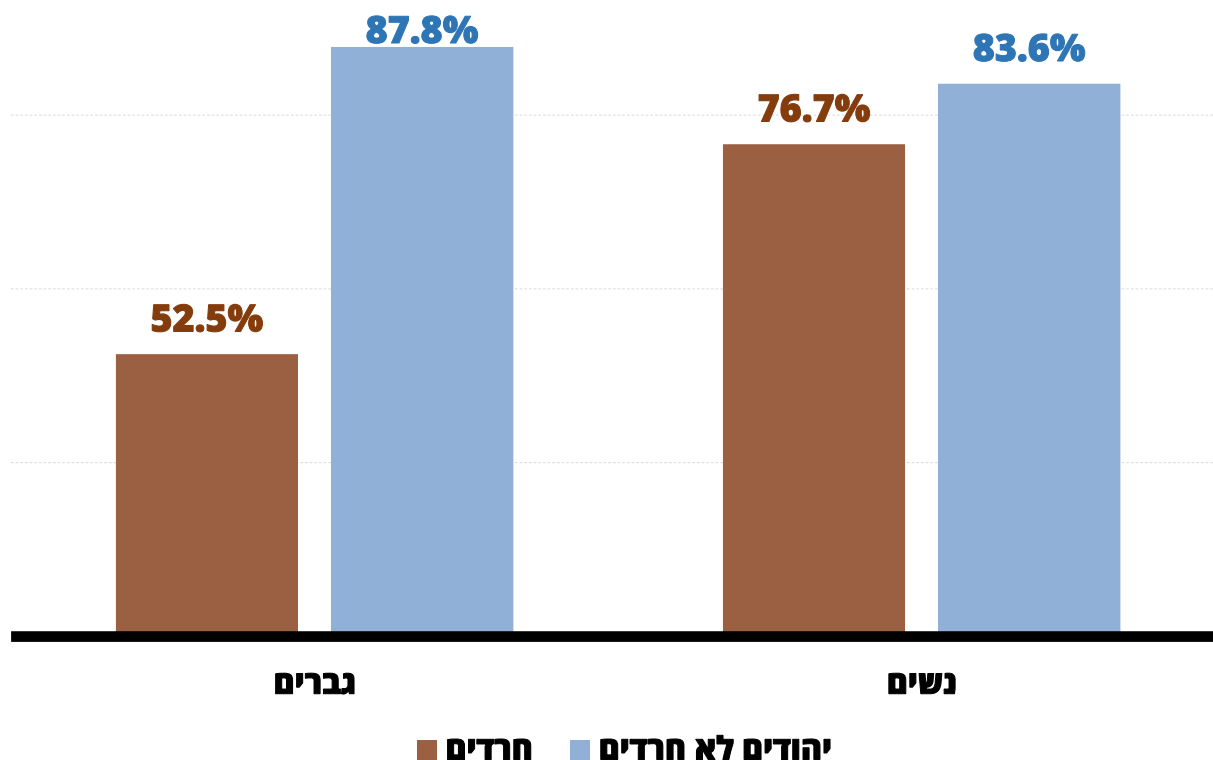

מקור: עיבודים לסקר מיומנויות (PIAAC), הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה וראמ"ה, 2014-2015. זיהוי האוכלוסייה החרדית מבוסס על הגדרה עצמית.

חרדים בשוק העבודה

במשקי בית רבים הנשים
הן המפרנסות העיקריות

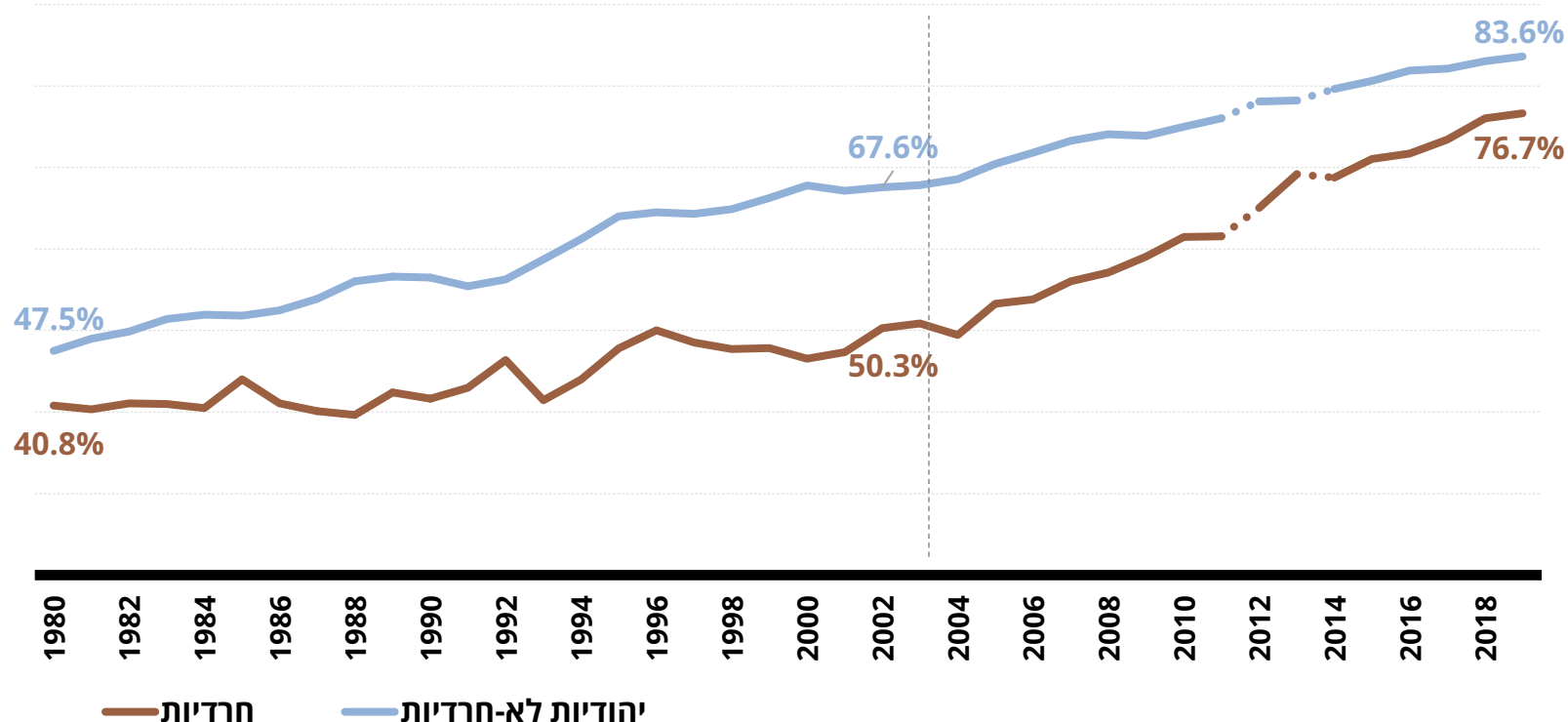
שיעור תעסוקה

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
נתונים: סקר כ"א של הלמ"ס, 2019 (חרדים) – לפי הגדרה עצמית. בני 25–64.

תעסוקת חרדים

השתלבות משמעותית של חרדים בתעסוקה בעשור וחצי האחרונים שיעור התעסוקה בגילי עבודה עיקריים (25-64), נשים, 1980-2019

האצה בקצב
הצטרפות נשים
חרדיות לתעסוקה

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
נתונים: עיבודים לסקרי כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, לשנים 1980-2019, גילי 25-64.

ההשכלה

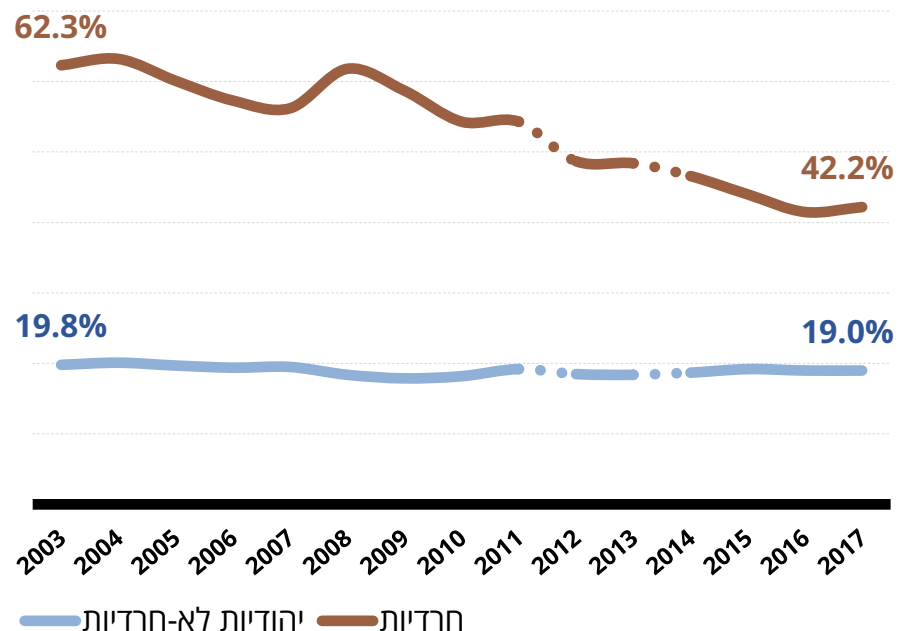
ותעסוקה בחינוך

הסמינר למורות חלק
מהביוגרפיה החינוכית-
תעסוקתית של האישה
החרדית

השכלה והכשרה

- דגש על לימודים בתחום החינוך
- בשנים האחרונות נפתחו מסלולים נוספים, גדל הגיוון

שיעור המועסקות בחינוך

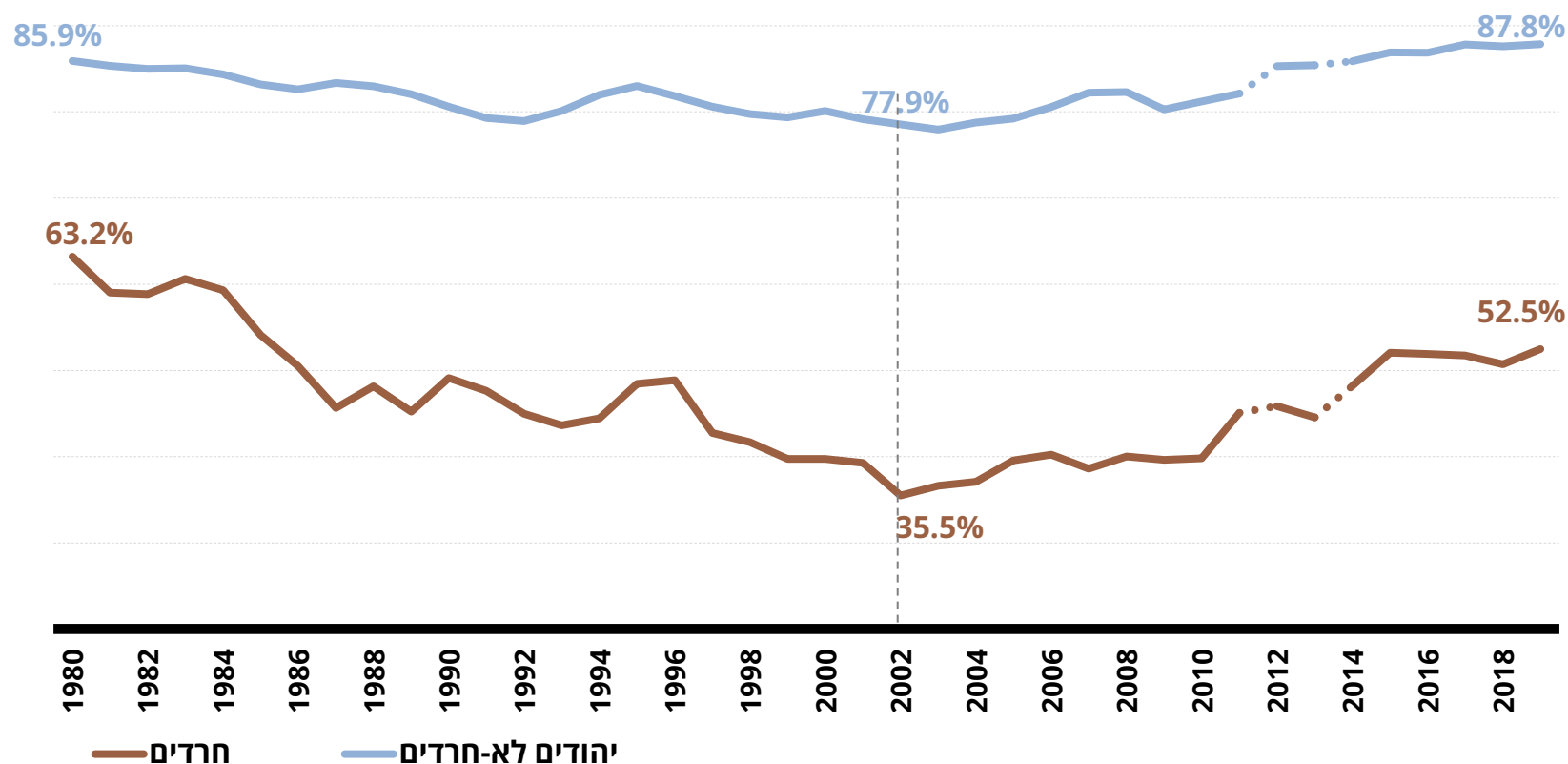
עבור נערות, קיימת כיום יותר פתיחות בחברה החרדית לבחירה במסלולים מגוונים יותר

מקור: עיבודים לסקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2003–2017. עד שנת 2014 זיהוי האוכלוסייה החרדית מבוסס על הגדרה בית הספר האחרון, משנה זו הוא מבוסס על הגדרה עצמית. גילי עבודה עיקריים (25–64).
* קיים שבר בסדרה בין השנים 2011 ו-2012, הנובע מהגדרה שונה של ענפי המשק.

תעסוקת חרדים

גברים חרדים
משתלבים בעבודה

השתלבות משמעותית של חרדים בתעסוקה בעשור וחצי האחרונים שיעור התעסוקה בגילי עבודה עיקריים (25-64), גברים, 2019-1980

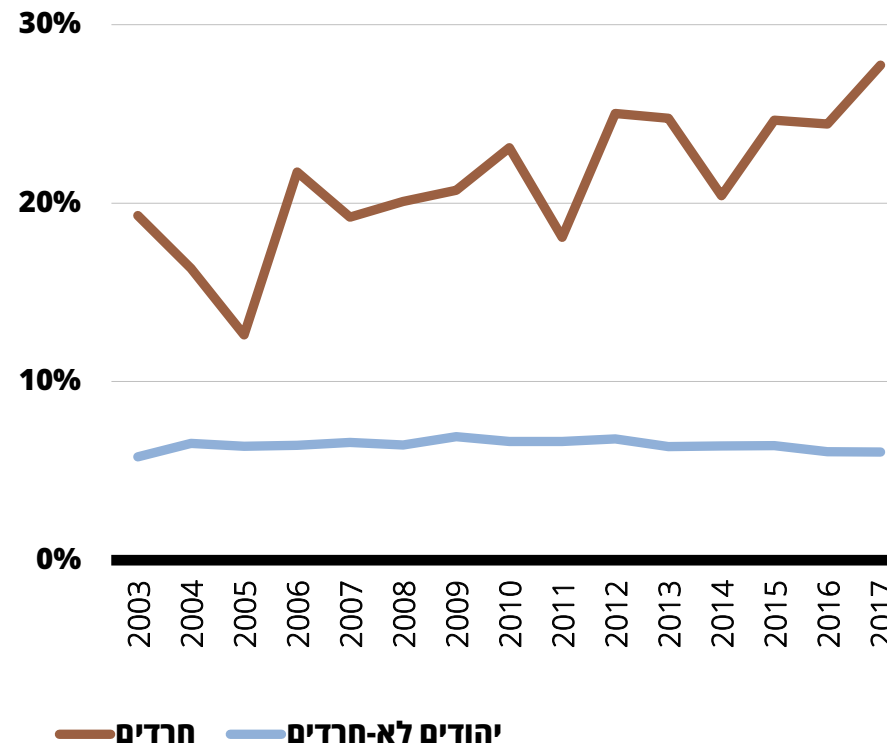

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
נתונים: עיבודים לסקרי כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, לשנים 1980-2019, גילי 25-64.

תעסוקת גברים

הגידול בשיעור
התעסוקה של גברים
חרדים לווה בגידול
בשיעור התעסוקה
במשרה חלקית

שיעור הגברים המועסקים במשרה חלקית

■ הסברים לגידול בקרב גברים חרדים:

- עליה בשיעור תעסוקת חרדים בכלל
- רצון להיכנס כניסה הדרגתית לשוק העבודה
- אפשרות שילוב עבודה עם לימוד בישיבה

■ השלכות:

- התמקדות בשוק עבודה משני
- יכולת ההשתכרות מוגבלת
- ייתכן כי חלק מבני הנוער החרדיים רואים אפשרות לשילוב תעסוקה ולימודים כבוגרים

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
נתונים: סקרי כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2003–2017 (חרדים – לפי הגדרת בית הספר האחרון). גילי העבודה העיקריים.

מצב כלכלי

שיעור העוני

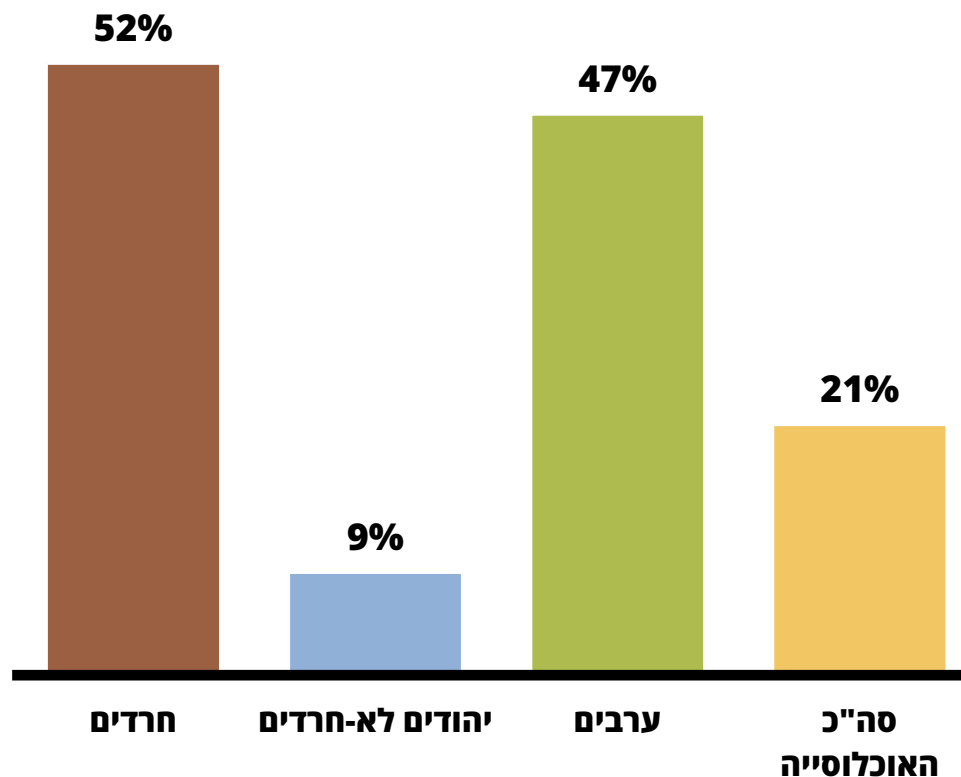
תמונה קודרת של
ממדי עוני בחברה
החרדית

תחולת העוני של נפשות לפי ההגדרה הרשמית, של הבטל"א

שיעור העוני בחברה
החרדית, לפני תשלומי
ההעברה, עומד על כ-60%

העוני בציבור החרדי:

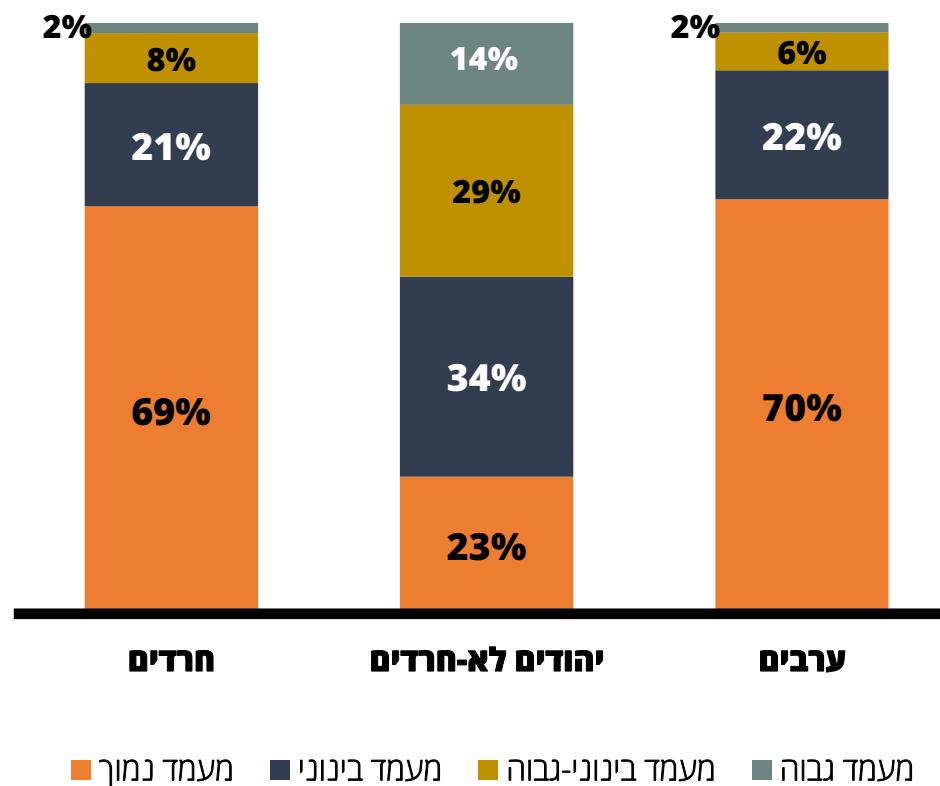
- עמוק
- מתמשך
- בין-דורי

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון ל-2018).
נתונים: סקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס, 2018. (חרדים – לפי הגדרה עצמית).

מעמדות כלכליים

התפלגות המעמדות הכלכליים (לפי רמות הכנסה), נפשות

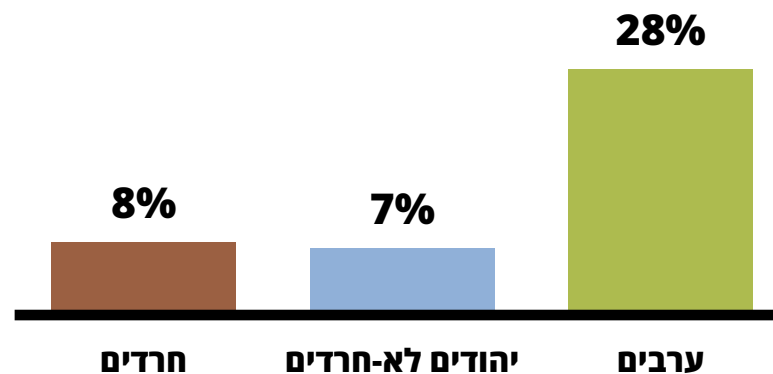
ש. **מעמד נמוך:** משקי הבית שהכנסתם נמוכה מ-75% מההכנסה החציונית (לנפש סטנדרטית)
 ש. **מעמד בינוני:** משקי הבית שהכנסתם גבוהה מ-75% מההכנסה החציונית ונמוכה מ-125% (לנפש סטנדרטית)
 ש. **מעמד בינוני-גבוה:** משקי הבית שהכנסתם גבוהה מ-125% מההכנסה החציונית ונמוכה מ-200% (לנפש סטנדרטית)
 ש. **מעמד גבוה:** משקי הבית שהכנסתם גבוהה מ-200% מההכנסה החציונית (לנפש סטנדרטית)

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, 2018. "מיהו עני? חובות בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני ודרכי התנהלות פיננסית בקרב הציבור החרדי", רשות האכיפה והגבייה. (עדכון נתונים ל-2018).
 נתונים: סקר הוצאות משק הבית לשנת 2018 של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. החלוקה למעמדות מתייחסת למשקי בית שבהם ראש משק הבית מעל גיל 25. (חרדים – לפי הגדרה עצמית).

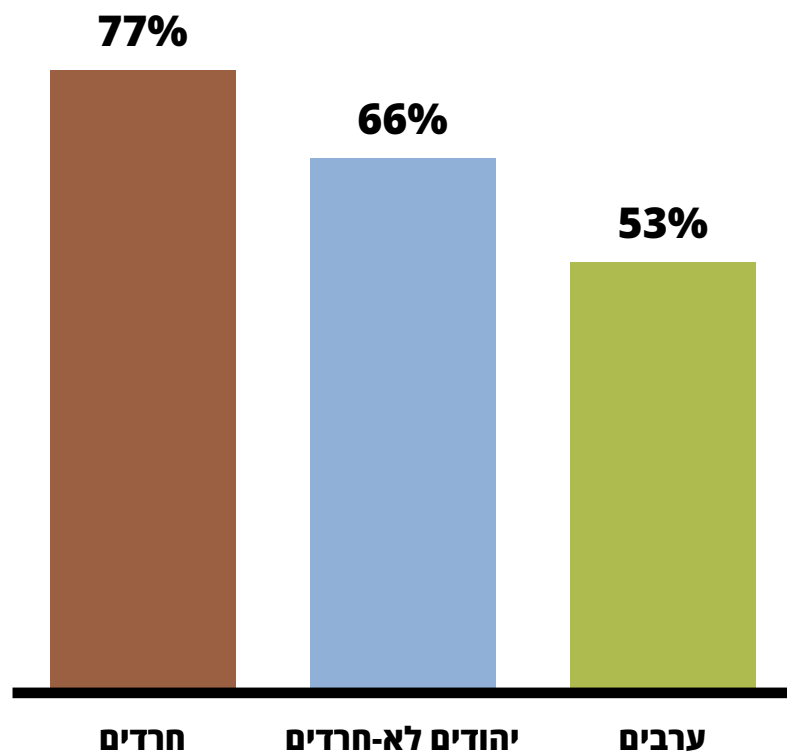
מצב כלכלי סובייקטיבי

ההנחה שקיימת בעיית
עוני חמורה בחברה
החרדית, אינה נכונה

שיעור האנשים שחשים עניים

שיעור המרוצים ממצבם הכלכלי

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
נתונים: עדכון נתונים מהסקר החברתי לשנת 2018 של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בני 20 ומעלה.

עוני כתופעה רב-ממדית

- עוני הוא לרוב מצב של רווחה נמוכה וחוסר יכולת לספק צרכים בסיסיים
- לעוני ממדים רבים
- לא רק הכנסה נמוכה אלא גם רמות נמוכות של בריאות, חינוך ועוד
- תחושות של שוליים חברתיים, של חוסר השתייכות לחברה, תחושת נחיתות חברתית וערך עצמי נמוך ("תרבות העוני" – Lewis, 1971)

• האם זה המצב בחברה החרדית?

- תוחלת החיים גבוהה יותר בחברה החרדית (השוואה לפי אשכול כלכלי-חברתי)
- מספר שנות לימוד גבוה יותר
- שיעור המצליחים להסתדר עם בעיות ושיעור שבעי הרצון גבוה יותר
- אין תחושה של שוליים חברתיים או דימוי עצמי נמוך, ולעיתים רבות להפך

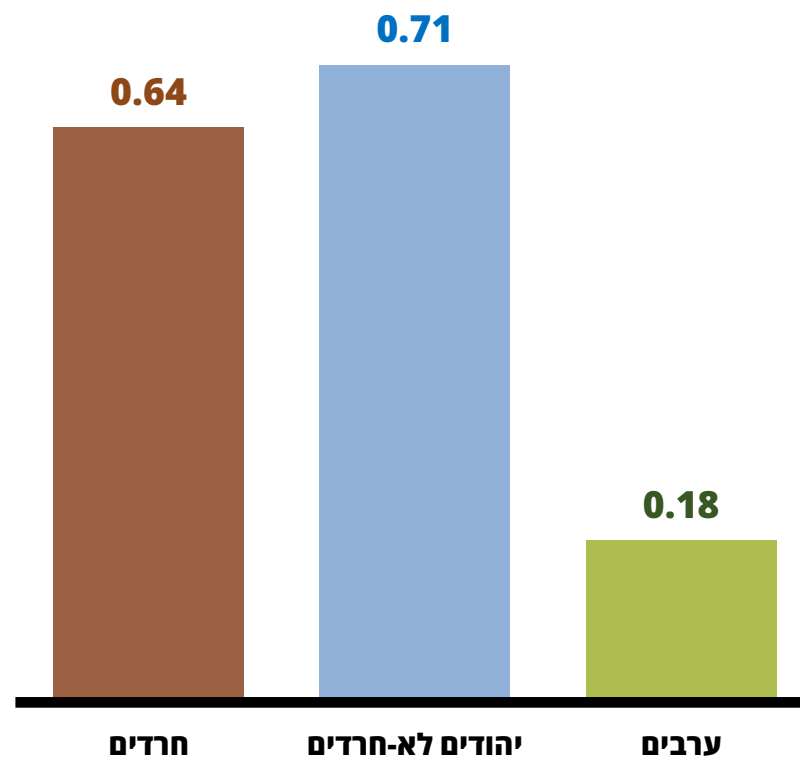
מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות.

מדד איכות החיים

מדד קסיר [קלינר] - רומנוב לאיכות חיים (סקאלה בין 0 ל-1*)

ב-3 מ-9 תחומים, איכות החיים של
החרדים במקום הראשון:

- בריאות
- רווחה אישית וחיי משפחה
- חיי קהילה וחברה

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2019. "איכות חיים של אוכלוסיות בחברה הישראלית – מדד איכות החיים 2019", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון: איכות החיים 2019)

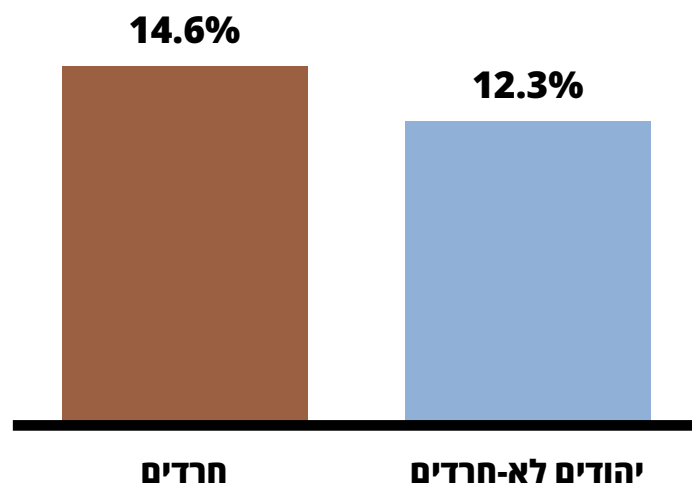
פתרונות – פיצוי תרבותי-קהילתי

ערכים תרבותיים וקבוצת הייחוס

• הסתפקות במועט – "פֶּת בְּמַלַּח תֹּאכַל וּמִים בְּמִשְׁוֹרָה תִּשְׁתֶּה" (משנה, אבות ו', ד')

• שמח בחלקו – "אֵיזְהוּ עֲשִׂיר – הַשְּׂמִיחַ בְּחֵלְקוֹ" (משנה, אבות, ד', א')

שיעור העניים, לפי קו עוני נפרד לכל אוכלוסייה

• קבוצת הייחוס הרלבנטית היא החברה החרדית

- כ-74% מהחרדים חיים ב-7 ריכוזים חרדים, 4 מתוכם – ערים חרדיות (36%)
- גם החרדים הגרים בערים מעורבות נוטים להתגורר בתוך הקהילה
- ההסתגרות וההתבדלות מהחברה הכללית נעשית בכל תחומי החיים

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון נתונים ל-2018).
נתונים: סקר הוצאות משק הבית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018 (חרדים – לפי הגדרה עצמית).

הוצאות צריכה

"תלמיד חכם, מכלכל
דבריו במשפט, אוכל
ושותה זן את אנשי
ביתו כפי ממונו
והצלחתו"

(משנה תורה, הלכות דעות, ה', כ')

צריכה נמוכה

- **קונים כשצריך** – בניגוד ל"תרבות הצריכה המערבית"
- **שימוש חוזר במוצרים** – בתוך ובין משפחות
- **צריכה נמוכה של תחבורה, תקשורת, תרבות ונופש** – המהוות מרכיב מהותי מההוצאה בחברה היהודית לא-חרדית
- פחות בעלות על מוצרים בר קיימא
- **נופש** – החלפת דירות

מחירים זולים

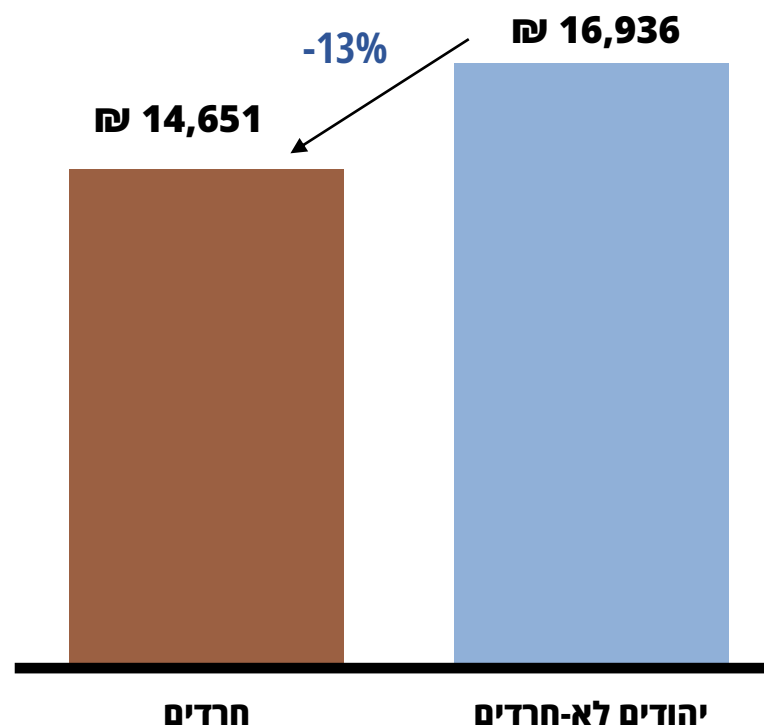
- **מחירים נמוכים** – מחירים מותאמים ליכולת הקנייה (מותגים ייעודיים)
- **קנייה קולקטיבית מאורגנת (ניצול כוח הקנייה)**

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות.

הוצאות הצריכה

הוצאות חודשית לתצרוכת למשק הבית

ההוצאה לנפש במשק בית חרדי היא
כמחצית ממשק הבית היהודי לא-
חרדי – 3,646 ש"ח לעומת 6,812 ש"ח

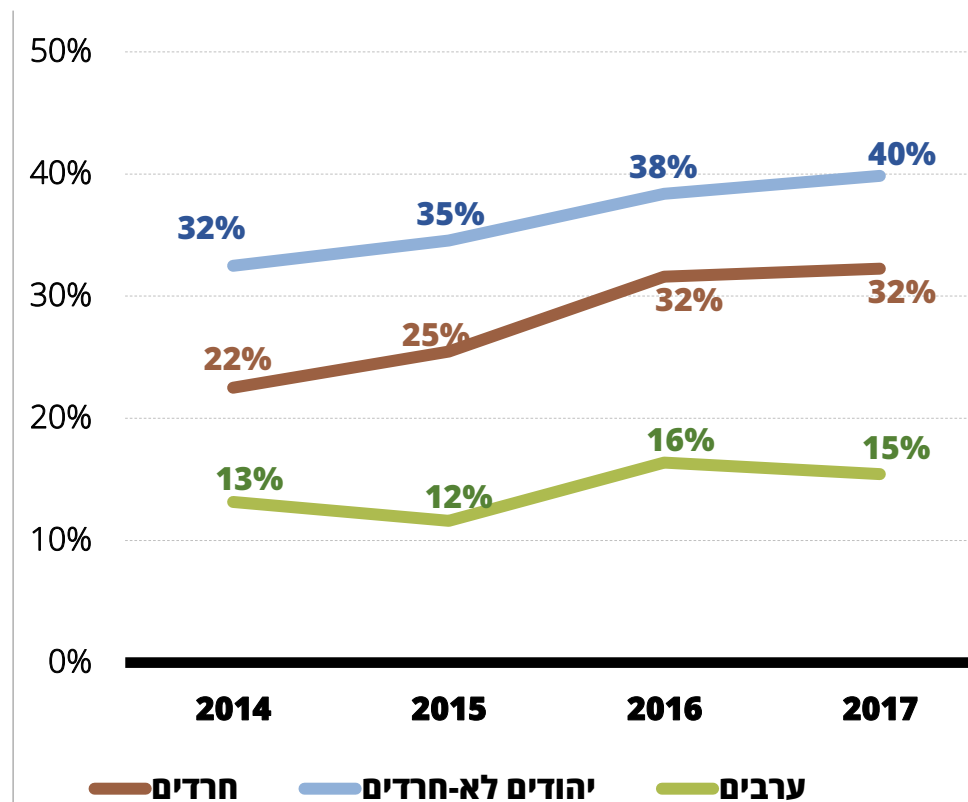

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תרבות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון נתונים ל-2017).
נתונים: סקר הוצאות משקי בית לשנת 2018 של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

התנהלות פיננסית

שיעור המצליחים לחסוך חלק מהתקציב השוטף של משק הבית

גורם מעודד חיסכון: רווחת הנורמה
לפיה חלק ניכר מעלויות השאת
הילדים מוטלות על ההורים

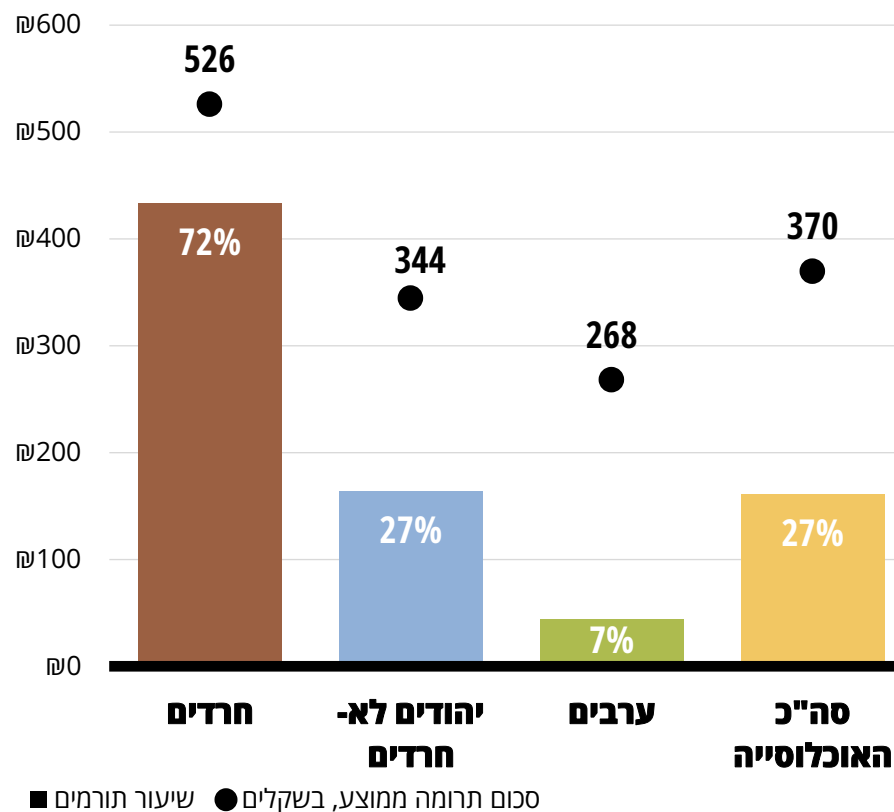
מקור: ניצה (קלינר) קסיר ודמיטרי רומנוב, 2017. "בוחנה ויציבות פיננסית בחברה החרדית: עניים אך חוסכים", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
נתונים: עיבודים מיוחדים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לסקרי אמון צרכנים, 2014-2017 (חרדים – לפי הגדרה עצמית). בני 21 ומעלה.

תמיכה קהילתית: תרומות

"שקולה צדקה כנגד כל המצוות"

(מסכת בבא בתרא, דף ט' ע"א)

שיעור משקי הבית התורמים וגובה התרומה החודשית

דגש על סיוע פנים קהילתי
"עניי עירך קודמין" (בבא מציעא, דף ע"א)

- תרומות במוצרים
- תרומות המופנות למוסדות (כמוסדות חינוך), מסייעות לצמצום הוצאות משקי הבית החרדיים

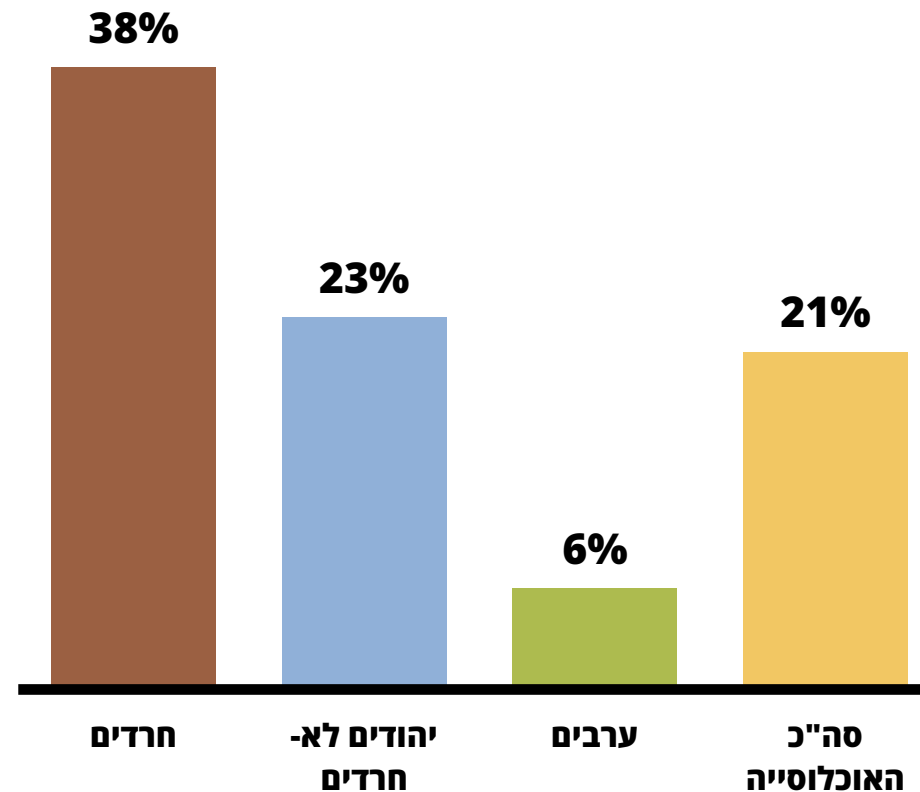
מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף וצחור-שי, 2016. "מתן תרומות כספיות בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות. (עדכון נתונים ל-2018).
נתונים: סקר הוצאות משק הבית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018 (חרדים – לפי הגדרה עצמית).

תמיכה קהילתית: התנדבות

"אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ יַעֲזֹר
וְלֹאֲחֵיו יֹאמַר חֶזֶק"
(ישעיהו, מ"א, ו')

שיעור המתנדבים, שנת 2017

- ההתנדבות והסיוע הקהילתי מצמצמים הוצאות של משקי-בית חרדים
- חינוך של בני הנוער לעשיית חסד (בדגש על חינוך הנערות)
- תיעול הפנאי לעשייה הניתנת לפיקוח
- שמירה על הנוער במוסדות הקהילה

מקור: ניצה (קלינר) קסיר, חדוה לויץ ואסף צחור-שי, 2017. "מתנדבים בחברה החרדית – תפיסות ההתנדבות, היקפיה וזפוסיה", המכון החרדי למחקרי מדיניות. נתונים: הסקר החברתי לשנת 2018 של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. בני 20 ומעלה.

הלוואות ללא ריבית

- הלוואות ללא ריבית
- הלוואות בפריסה נוחה של ההחזרים
- ההלוואות ניתנות באמצעות גמ"חים אך גם ישירות בין פרטים
- המניעים השונים של המלווים
 - מצווה
 - סיוע לחברי הקהילה
 - אי שימוש של חלק מהאוכלוסייה בתכניות חסכון בנקאיות בשל הקפדה הלכתית
 - הקדש להנצחת קרוב משפחה שנפטר ולעילוי נשמתו
 - התרומות וההפקדות בגמ"חים מקנות, לעיתים, זכויות עתידיות

"אל-תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ
וְתִרְבִּית, וְיָרֵאתָ
מֵאֱלֹהֶיךָ; וְחִי אֲחִיךָ,
עִמָּךְ"

(ויקרא, כ"ה, ל"ו)

מקור: ניצה (קלינר) קסיר ואסף צחור-שי, 2017. "על תכנות ועוני בחברה החרדית – היבטים שונים של עוני בחברה החרדית", המכון החרדי למחקרי מדיניות.
ניצה (קלינר) קסיר, 2018. "מיהו עני? חובות בחברה החרדית היבטים שונים של עוני ודרכי התנהלות פיננסית בקרב הציבור החרדי", בתוך: אסופת מאמרים, סיכום פעילות הרשות ומבט על אתגרי העתיד. רשות
האכיפה והגבייה ואוניברסיטת תל אביב.

תקופת הנעורים בחברה החרדית

תפיסה ואפיון של שלב הנעורים

בניגוד לחברה הכללית
המעלה על נס את
הנעורים ורואה בהם את
אביב החיים, המסורת
החרדית מעלה על נס
את הזקן

בחברה הפוסט מודרנית

- שלב מעבר זמני בין ילדות לבגרות
- תפיסה כתקופה של שינויים רבים – גופניים, אינטלקטואליים, רגשיים ועוד
- תקופה המאופיינת באוטונומיה, חופש, ספונטניות
- קיום של "פער דורות" – המציאות שחוו ההורים הייתה שונה מזו שחווה הנוער
- דפוסי התנהגות המשקפים ניסיון להבנות מודל לחיים אותנטיים ובעלי משמעות בעולם מורכב ומשתנה תדיר (חיפוש והגדרת האני האינדיבידואלי)

(ראובן כהנא).

בחברה החרדית

- "מבוגרים צעירים" – ציפייה למעבר חד מילדות לבגרות
- תקופה המאופיינת בפגיעות, חוסר יציבות וסכנה של סטיות מהדרך התרבותית החרדית
- "ירידת הדורות" – תפיסה של הדור הצעיר כחסר ניסיון וידע
- בידיש, משמעות המילה נער היא שוטה
- "אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, ואם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים" (בבלי, שבת, קי"ב, ב)
- ההכרה לפיה העתיד של החברה גלום בנוער נשמעת רבות בשיח הפנים חרדי: "אם אין גדיים אין תיישים" (ויקרא רבה, יא, ז)

אומרים יש
בעולם נעורים,
היכן?
(ח.נ. ביאליק)

מקור: צילום ברכת היוצר שהוציא דפוס צבעים אמיתיים.

תפיסת תפקיד החינוך והמסגרות

בחברה הכללית

- מנגנוני ביניים מתווכים בין תקופת הילדות לתקופת הבגרות
- רכישת ידע וכישורים
- מקום לביטוי עצמי

בחברה החרדית

- סגנון חיים בוגר למחצה: בנים – לימוד בישיבות פעמים רבות בפנימייה, בנות – לימוד בסמינר
- משקפים מעמד חברתי של המשפחה
- לימוד במסגרות נחשבות הוא השקעה בשידוך טוב (כלכלית ובכלל) – בעיקר אצל ליטאים
- תפקיד החינוך - להעביר מילדות לבגרות ולהוביל בשלום לתפקידים המיועדים (בנים – תלמיד חכם; בנות – אמא ומפרנסת)
- **תפיסת המסגרות החינוכיות כמקום של שליטה/שמירה על הצעירים, והבטחת השעתוק החברתי**

פנאי בשלב הנעורים

בחברה הכללית

- פנאי מובנה ביום יום
- הפנאי מעשיר את הנוער – חוגים, תחומי עניין
- דגש על אינטראקציה חברתית

בחברה החרדית

- נערים – פנאי לא ממש קיים
 - המסגרת הישיבתית מקיפה את חיי הנער בלימודים תורניים
 - היום מתחיל בשעה 7:00 ומסתיים בשעה 21:00, ומשחקים נתפסים כפעולה שאינה תואמת את הגיל
- נערות – יש פנאי מצומצם ומפוקח – הסללה לעיסוק בפעילות חסד וסיוע לאם המשפחה

בחברה הכללית

חופשי ו"צעיר"

בחברה החרדית

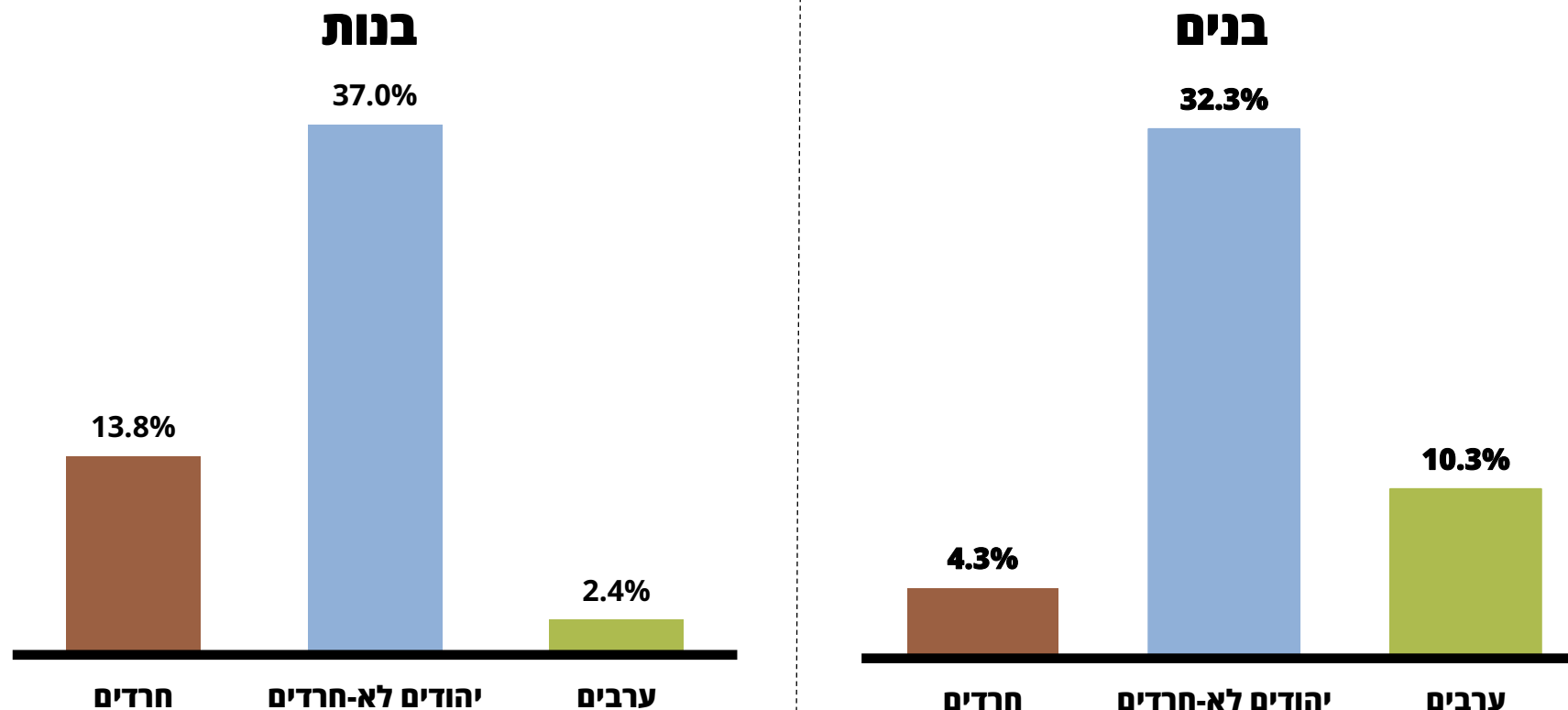
תואם את קוד הלבוש של המבוגרים
וכמובן, צנוע

- לבנים החל מכיתה ח' – חולצה לבנה ומכנסיים שחורים
- מגיל בר מצווה – לרוב גם מגבעת וחליפה

תעסוקת צעירים

בני נוער חרדים, ובעיקר בנים, אינם מתנסים בשוק העבודה בשנות נערוּתם

שיעור בני הנוער שעבדו בשנה האחרונה, גילי 15-17, שנים 2016-2017

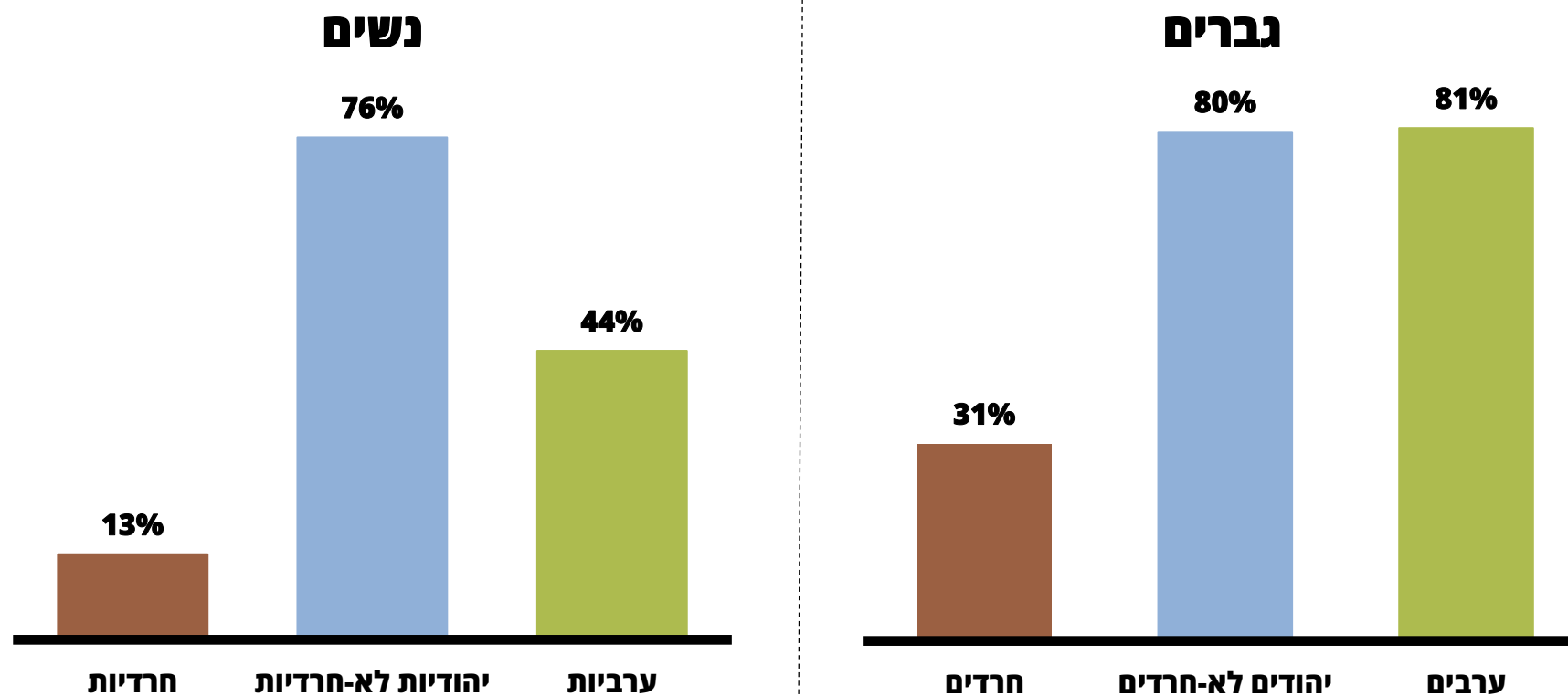

מקור: עיבודים לסקר כוח אדם, 2016-2017, הלמ"ס. חרדים – לפי הגדרה עצמית.

רישיון נהיגה

הוצאת רישיון נהיגה
אינה חלק מהמסלול
החרדי הנורמטיבי

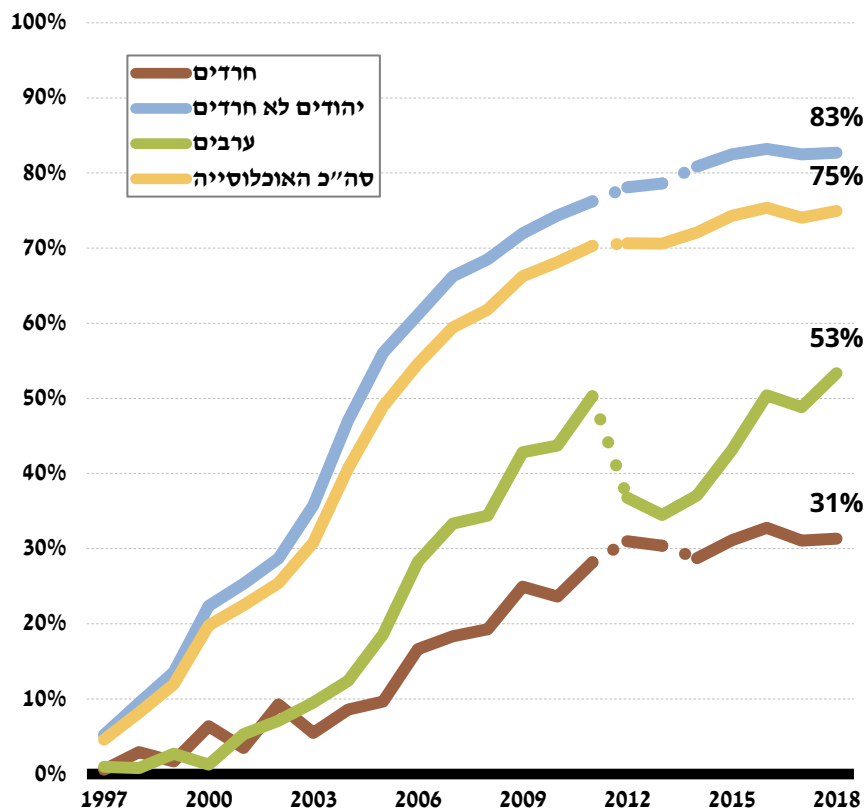
שיעור בעלי רישיון נהיגה, גילי 20–24, שנת 2018

מקור: עיבודים לסקר החברתי, 2018, הלמ"ס. נתונים לגילי 20–24. חרדי – לפי הגדרה עצמית.

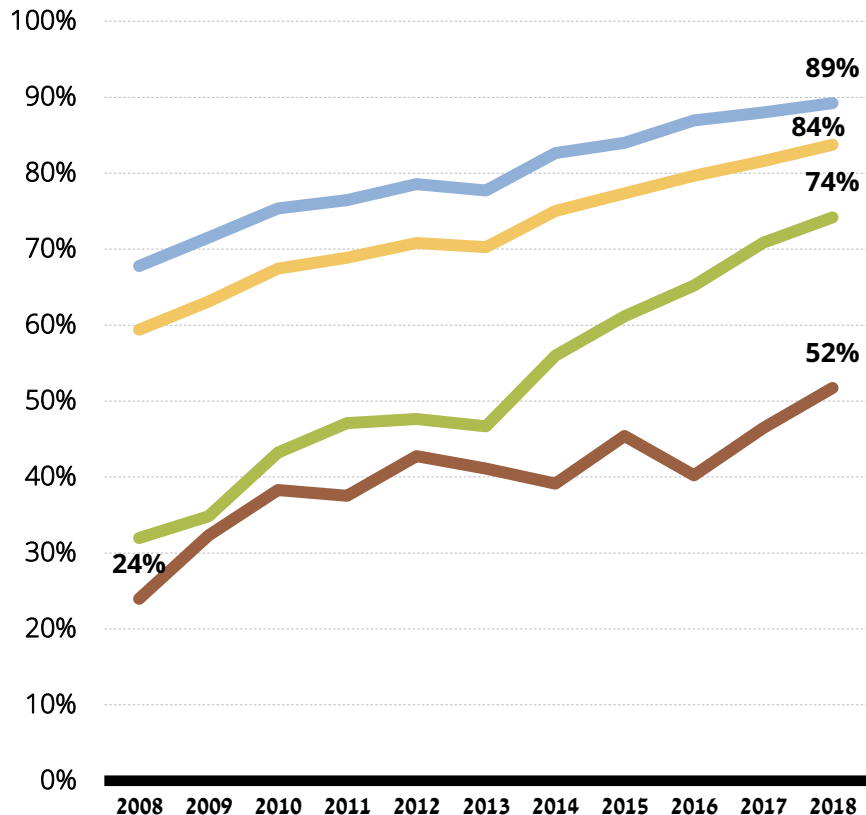
שימוש באינטרנט

שיעור משקי הבית שבביתם חיבור לאינטרנט

מקור: ניצה (קלינר) קסיר (עבודה בתהליך). עיבודים לסקר הוצ"מ של הלמ"ס, 1997–2018 (חרדים – עד שנת 2014 על פי הגדרת בית הספר האחרון. החל משנה זו היהיו על פי הגדרה עצמית).

שיעור המשתמשים באינטרנט באמצעות מחשב או טלפון נייד

מקור: ניצה (קלינר) קסיר (עבודה בתהליך). עיבודים לסקר החברתי של הלמ"ס, שנים 2008–2018 (חרדים – לפי הגדרה עצמית).

אתגרים ייחודיים לחברה החרדית

ניסיון למנוע מחשיפה גדולה לחברה הכללית ולתרבותה

- מניעה של יציאה בשאלה
- שמירה על אורח חיים חרדי

דרישה גדולה מצד החברה החרדית כלפי הנערים והנערות החרדים

- קושי של חלק מהנוער לעמוד בדרישות
- חשש מנשירה

שינויים בתפיסה בנוגע למערכת החינוך המסורתית?

סימנים שניתן לשייך לתקופת נעורים באופי פוסט-מודרני בחברה החרדית

- החומות של הקהילות החרדיות נעשות שקופות יותר ויותר
- המפגש של הנוער החרדי עם העולם החיצוני מהווה איום על אורח החיים החרדי המקובל
- יש נערים חרדים שלא משתלבים במסלול הישיבתי הקלאסי ונמצאים בין העולמות
- וכמובן – העולם הווירטואלי נכנס לחברה החרדית ומשפיע עליה

השפעות על חלק מהנערים החרדים:

- עולם מושגים שונה
- ערעור על אורח החיים התורני כאורח חיים בלבדי
- תרבות בילוי
- חשיפה של חלק מהנוער לפעילויות שאינן נחשבות נורמטיביות

תודה על ההקשבה

ניצה (קלינר) קסיר